

TEMELJNE VREDNOTE PRIPADNIKA LAIČKIH CRKVENIH POKRETA U HRVATSKOJ

Vine MIHALJEVIĆ
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb

UDK: 267(497.5)
Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 23. 9. 2004.

U ovom je radu posebna pozornost usredotočena na vrstu i red vrednota koje pripadnici novih laičkih crkvenih (katoličkih) pokreta u Hrvatskoj najviše osobno cijene u životu na temelju anketnog istraživanja "Globalizacija i (post)moderni crkveni i religijski pokreti", provedenog na Institutu društvenih znanosti "Ivo Pilar" iz Zagreba. Religiozna i duhovna osnovna vrednota ispitanika je "vjera u Boga". Istraženo je potom postoji li razlika u stavovima i mišljenjima između ispitanika koji na prvom mjestu ljestvice vrednotâ stavljaju "vjeru u Boga" i ispitanika koji na prvom mjestu ljestvice vrednotâ ne stavljaju "vjeru u Boga", s obzirom na to ima li Katolička crkva pravo govoriti o razoružanju i miru, nezaposlenosti, rasnoj i etničkoj diskriminaciji, eutanaziji, ekologiji i razvoju, aktualnoj politici (Vlade, Sabora i Predsjednika). Također je istraženo postoji li razlika u odgovorima jednih i drugih ispitanika o tome u kojoj mjeri Katolička crkva primjereno odgovara na moralne i duhovne potrebe pojedinca, probleme obiteljskoga i društvenoga života, diskriminaciju Roma, eutanaziju i "grijeih struktura". Prema dobivenim rezultatima evidentno je kako između te dvije grupe ispitanika postoji visoko suglasje glede njihovih stavova i mišljenja prema religijskoj instituciji, a uočena je statistički značajna razlika u mišljenju o tome odgovara li Katolička crkva (ne)primjereno na probleme eutanazije i na suvremene, aktualne socijalne probleme.

✉ Ključne riječi: vrednote, novi laički crkveni pokreti, religija

Vine Mihaljević, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar,
Marulićev trg 19/1, p. p. 277, 10 001 Zagreb, Hrvatska.
E-mail: Vine.Mihaljevic@pilar.hr

UVOD

U društvenim promjenama događaju se često i religijske promjene u društvu koje se zrcale u promijenjenom religijskom djelovanju i moralno-etičkom vrednovanju na razini pojedinca, kao u promijenjenom religijskom djelovanju na razini religijskih grupa, zajednica i organizacija. U posljednjem desetljeću 20. stoljeća i hrvatsko društvo, uz iskustvo srbijanske oružane agresije na Hrvatsku, doživljava tranziciju i transformaciju iz socijalističko-komunističkoga režima do demokratskoga društva. To tranzicijsko razdoblje prate složeni ne samo društveni, gospodarski, kulturni nego i religijski procesi. Potonje procese ponajprije obilježava individualizacija, subjektivizacija općih religijskih i moralnih načela tradicionalnoga ponašanja, udaljavanje od institucionalne religioznosti, osobni izbor u religijskoj različitoj ponudi. Same promjene u religijskim stavovima i religijskim ponašanjima pojedinaca i religijskih grupa, zajednica i pokreta utječu i na strukturu društva i na sociokulturni milje. Naime, taj uzajamni proces društva, religije i pojedinca obilježava tranzicijsko transformacijsko društvo, modernizaciju hrvatskoga društva. Vidi se da se miješaju elementi tradicionalizma s elementima subjektivnoga traženja svetog u pluralnoj društvenoj, kulturnoj i religijskoj ponudi modernoga, a poglavito postmodernoga razdoblja. Neodredivost hrvatskoga tranzicijskog društva, ili složenost njegovih sveukupnih procesa, jedan je od važnih društvenih referentnih okvira u kojemu treba sagledavati i dobivene rezultate ovoga istraživanja. Razumije se da cilj ovoga rada nije predstavljanje svih religijskih elemenata tranzicijskoga procesa hrvatskoga društva, naime procesa tranzicije iz socijalističkoga u demokratsko društvo, nego na temelju dobivenih rezultata iznijeti temeljne religijske, duhovne vrednote anketiranih pripadnika laičkih crkvenih pokreta. Prije raščlambe samih rezultata istraživanja, odredit će se pojam vrednote, suvremeni hrvatski kontekst te nekoliko metodoloških odrednica.

POJAM I ZNAČENJE VREDNOTE

Svaki čovjek u svom individualnom i društvenom životu živi osnovne, temeljne vrednote ili uporišta na temelju kojih djeluje i izgrađuje vlastiti život i kulturno-društvenu zajednicu.

Prema Heinrichu Rickertu, predstavniku neokantovske badenske škole, vrednote (*valor*, *Wert*, *valeur*, *value*) jednostavno "vrijede". Prema toj školi, rješenje aksiologije, filozofske discipline o vrednotama, nalazi se u "trećem carstvu" vrednota, koje su autonomne u odnosu na čovjekovu subjektivnost i u odnosu na materijalni svijet. Pitanje, naime, o postojanju i spoznaji vrednota, o apsolutnim vrednotama i pitanje o lje-

stvici vrednota zacijelo je složeno pitanje i, svakako, prelazi granice ovoga rada. Valja samo istaknuti da se u skolastičkoj filozofiji govorilo o dobru kao apsolutnoj vrednoti. U shvaćanju dobrote treba istaknuti da je dobro ono što može biti predmet težnje, a predmet težnje predstavlja neka savršenost, a ono što jest i predstavlja neku vrednotu jest dobro u ontološkom smislu. Dobro je, u metafizičkom smislu, savršenost koja konvenira težnji i volji nekoga svjesnog bića, u fizičkom smislu dobro je ono što je specifična savršenost (dobar umjetnik), a u moralnom smislu dobro je ono što je u skladu s etičkim zakonom (Badrov, 1997., 312).

U redu vrednota razlikujemo pozitivne i negativne vrednote: dobro – zlo, lijepo – ružno, sveto – grešno. Vrednote su, naime, nositeljice smisla i kao takve objektivno vrijede. Vrednote, koje su na općoj razini dobro u sebi, čovjek jednostavno ostvaruje kao dobra kulture, a ostvaruje i takozvana prividna dobra, poput tehnike i gospodarstva, koja nisu u sebi dobra, nego služe za ostvarivanje drugih dobara. U ovom radu riječ je o katoličkoj populaciji, duhovnim vrednotama doživljenima kao nešto objektivno što se nameće kao norma mišljenja, osjećaja i djelovanja, dakle kao nešto apsolutno. Apsolutni karakter duhovnih vrednota istine, dobrote, ljepote, svetosti imaju svoj temelj u Bogu, koji je apsolutna istina, dobrotu, ljepotu i svetost. To su duhovne vrednote koje su na ljestvici vrednota višega reda od osjetilnih (hedonističkih, gospodarskih vrednota). Duhovne su vrednote, istaknimo još jedanput, logičke (istina), etičke (dobrotu), estetske (ljepota) i religiozne (svetost) vrednote ili znanost, etika, umjetnost i religija. Duhovne vrednote, po mišljenju nekih autora, spoznajemo neposredno intelektualnom intuicijom, dok drugi ističu emocionalni karakter spoznaje koja zapravo prethodi ili prati spoznaju (Badrov, 1997., 316-320).

U funkcionalnoj sociologiji vrednote, koje primarno povezuju društveni i kulturni sustav, "zapravo su 'skupne predodžbe' koje definiraju poželjne tipove društvenoga sistema" (Parsons, 1991., 161). Vrednote se promatraju kao dio kulture, koje prenose društvenu tradiciju i određuju društveno čovjekovo djelovanje unutar integrativnoga "vrijednosnog konsenzusa" članova nekoga društva (Matić, 2003., 37). U funkcioniranju ljudskoga društva, "vrijednost je vjerovanje da je nešto dobro i poželjno. Ona definira što je važno, isplativo i vrijedno" (Haralambos, Holborn, 2002., 5), odnosno "društvena vrijednost jest koncepcija poželjnoga stanja u društvu koja pruža opća mjerila za ponašanje (dakle, postaje temeljem društvenih normi) i služi za opravdanje ili osuđivanje određenog stanja u društvu" (Županov, 1995., 173). Vrednote su povezane s etičkim, odnosno moralnim, ponašanjem ljudi. U ovom se radu govori o vrednoti kao temeljnoj opciji anketi-

ranih pripadnika laičkih crkvenih pokreta koja određuje cjelovit smisao njihova življenja i njihovo cjelovito djelovanje, odnosno vjerničku praksu. Vrednota, odnosno dobro, shvaća se u transcendentnom, ontološkom smislu, tj. temelj i razlog religiozne temeljne vrednote, dobra nalaze se u Bogu, punini svakoga dobra (Häring, 1973., 146), a pripadnici, svatko već prema svome pozivu (Gatti, 1992.), ostvaruju to dobro, vrednote u svom ljudskom postojanju, odnosno u dinamici individualnoga i kulturno-društvenoga života na temelju subjektivnog izvora (savjesti) i na temelju objektivnog izvora moralne spoznaje (prije svega obitelji i božanske objave).

Naime, kako ističe Gatti, postoji osnovni antropološki poziv "biti čovjek", dok su sva druga zanimanja društvene zadaće koje pojedini ljudi obavljaju u određenom društvu, a svoje utemeljenje nalaze u prvotnoj temeljnoj vrednoti. To se dobro može vidjeti u njemačkom jeziku: "profesija", na njemačkom "Beruf", dolazi od glagola "rufen", pozivati, zvati, i prema tome ima ideju poziva, zvanja. Dok na talijanskom "profesija" dolazi od glagola "professare", što znači svjedočiti, pokazivati nešto što se nalazi unutar osobe: ispovijedati određenu konfesiju ili ideološku pripadnost. U njemačkoj riječi osjeća se i stanovit religiozni prizvuk, koji označuje određenu zadaću koju Bog daje određenoj osobi u konkretnoj životnoj situaciji (usp. Đurić, ur., 1984., 288).

U posljednje vrijeme mnogo se govori o vrijednosnom usmjerenju, osnovnim društvenim i religijskim vrednotama. U kontekstu "Europskog istraživanja vrednota" ističe se razlika između teološkoga razumijevanja vrednote na temelju objavljene vjere kao "neoborive", "posljednje", "najveće" veličine ciljeva i odnosa čudorednog-moralnog djelovanja" s jedne strane i, s druge strane, razumijevanja vrednote u sociologiji koja govori o "religiji", koja u osnovi označuje odnos čovjeka prema onostranom, transcendentnom (Balaban, 2000., 174). U današnjem vremenu govori se i o etičkim načelima dugoročne odgovornosti za tehnološku civilizaciju, odgovornosti za društvo i političke pravednosti (Oslić, 2001., 231-259).

PROMJENE VREDNOTA U TRANZICIJI HRVATSKOGA DRUŠTVA

U hrvatskoj modernizaciji (Rogić, 2000.), odnosno hrvatskoj tranziciji i transformaciji (Cifrić, 1998.), odvijaju se složeni politički, gospodarski, društveni, kulturni i religijski procesi. Tako hrvatsko tranzicijsko razdoblje obilježuje rat i ratne posljedice, formiranje države i nacionalnoga kolektivnog identiteta, demokratizacije, modernizacije društva te "socijalni pesimizam" (Zrinščak, 2001., 302). Ili pak, prema drugim autorima, hrvatsko društvo "bitno karakterizira stanje anomalije, odnosno stanje odsustva, nedostatka normi koje postoje u društvu, ali 'ne vrijede'" (Aračić, Črpić, Nikodem, 2003., 225) zbog

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 15 (2006),
BR. 6 (86),
STR. 1087-1103

MIHALJEVIĆ, V.:
TEMELJNE VREDNOTE...

toga što neke interesne grupe nameću svoje norme ponašanja na cijelo društvo, zbog autoritarnog i konformističkog obilježja hrvatskoga društva, bijega od slobode i odgovornosti, neprihvatanja i nostalgije za "starim dobrim vremenima" i naposljetku zbog tranzicijskoga procesa hrvatskoga društva. Nastajanje vrijednosnoga sustava neprijeporno je povezano s religijom, koju bitno obilježuje životni smisao u transcendentno. Proces individualizacije u suvremenim društvima donosi i prijelaz s društvene, masovne kolektivne religioznosti na individualnu. No isključivo individualna religioznost ne može biti čimbenik u izgradnji vrijednosnoga sustava. Religija ima svoju zajednicu (grupu) i pojedinca. Postmoderna društvena kretanja obilježuju razgradnju društvene zajednice i depersonalizaciju pojedinca, a pojedinačne želje, tehnologija i znanost, pragmatizam i utilitarizam te neobvezni životni stilovi pokazuju se kao novi oblici religioznosti (Aračić, Črpić, Nikodem, 2003., 225-227). Vidi se da se hrvatsko društvo nalazi u "specifičnoj razvojnoj modernoj putanji" ili u dinamici "tradicionalno-moderno-postmoderno", pri čemu se ističu vrednote "legitimacije uspjeha i vlasništva te afirmacija profesionalizma" (Zrinščak, 2001., 317).

METODOLOGIJSKE NAPOMENE

U sociologijskoj perspektivi vrednote se promatraju kao osnova društvene socijalizacije i prilagođavanja, kao jamstvo društvenoga poretka te kao čimbenik kulturnih i društvenih promjena, odnosno društvene dinamike u religijskom smislu. Kako je navedeno, ovaj rad oslanja se na kršćanske vrednote (Vidović, 2001., 261-290) u socioreligijskom referentnom okviru suvremenog hrvatskog društva. Naša je pretpostavka da je temeljna vrednota ispitanika, u našem slučaju pripadnika crkvenih pokreta, religiozna, odnosno duhovna, vrednota "višeg reda" i da temeljna vrednota u bitnom određuje odnos ispitanika prema kulturi, društvu i religijskim institucijama. U ovom radu bit će više riječi o potonjem odnosu, naime o tome ima li Katolička crkva pravo govoriti o nekim suvremenim društvenim i religijskim pitanjima (razoružanju i miru, nezaposlenosti, rasnoj i etničkoj diskriminaciji, eutanaziji, ekologiji i razvoju i aktualnoj politici Vlade, Sabora, Predsjednika), s jedne strane, a s druge pak strane odgovara li Katolička crkva primjereno na neke suvremene društvene i religijske probleme (moralne i duhovne potrebe pojedinca, probleme obitelji, socijalne probleme, diskriminaciju Roma, eutanaziju, grijeh struktura).

Vrednote su postavljene na tri razine: kao odnos prema Bogu (vjera u Boga), kao odnos prema vlastitoj osobi (slobodna i odgovorna osoba, zrela i odrasla osoba, dobro zdravlje, u-

živanje) te kao odnos prema obitelji i društvu (darovati svoje vrijeme drugima, boriti se za pravednu stvar, posvetiti se drugima). Provjereno je nekoliko indikatora koji pokazuju odnos pojedine osobe prema vlastitoj profesiji, prema uspjehu u struci, dobroj zaradi. Ispitanici su od predloženih vrednota birali tri koje osobno najviše cijene i smatraju bitnima u njihovu pojedinačnom i zajedničkom životu u složenim društvenim, kulturnim i religijskim procesima modernoga, odnosno postmodernoga, razdoblja hrvatskoga društva.

Anketno istraživanje o laičkim crkvenim katoličkim pokretima u Hrvatskoj (pripadanje pojedinom pokretu, religijsko vjerovanje, religijska praksa i znanje, religijsko-religiozno iskustvo) provedeno je u okviru religijske teme "Globalizacija i (post)moderni crkveni i religijski pokreti" u Institutu društvenih znanosti "Ivo Pilar" iz Zagreba. Istraživanje je obuhvatilo sljedeće crkvene laičke pokrete: "Zajednica Molitva i Riječ" (MiR), Djelo Marijino (Pokret fokolara), Zajednicu bračnih susreta, Mali tečaj (Kursiljo), Franjevačku mladež (FRA-MA), Franjevački svjetovni red i Karizmatski pokret.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Osnovne vrednote pripadnika crkvenih laičkih pokreta u Hrvatskoj

Navedena tablica jasno pokazuje kako su tri vrednote koje ispitanici najviše cijene "vjera u Boga", "imati sretnu obitelj" i "biti u miru s vlastitom savješću". Naime, više od četiri petine svih ispitanika (80,6%) na prvo mjesto svoga vrijednosnog sustava stavlja vjeru u Boga. Rezultati su očekivani, imamo li na umu da je riječ o selektivnim laičkim crkvenim grupama. Riječ je o središnjoj religijskoj vrednoti – vjerovanje u transcendentnu zbilju koja bitno određuje čovjeka i cjelovito njegovo djelovanje. Na taj način ta osnovna vrednota, ili vjeroničko osobno iskustvo Boga, određuje vrijednosna usmjerenja niže rangiranih individualnih, zajedničarskih ili opće humanih vrednota anketiranih ispitanika. Za razliku od ljestvice vrednota kod drugih istraživačkih skupina, kod pripadnika laičkih crkvenih pokreta vjera u Boga uvjerljivo se nalazi na prvom mjestu.

U "Socioreligioznim istraživanjima u franjevačkim provincijama Hrvatske i Bosne i Hercegovine", samo za usporedbu, vjera se kao vrednota nalazi na drugom mjestu odmah iza "imati sretnu obitelj". Međutim, u strukturi prihvatanja religijskih vrijednosti u Zagrebačkoj županiji "vjerovati u Boga" nalazi se na 12. mjestu (usp. Marinović Jerolimov, 2000., 125-138), a vrednota vjere zauzela je tek deseto mjesto u socioreligijskom istraživanju zagrebačkih adolescenata i "zapravo ona je

vrijednost u funkciji ostvarenja vrednota koje su rangirane više od nje", kako navodi Špiro Marasović, što vodi do "procesa urušavanja katoličke vjere u ritualizam, konfesionalizam i sekularnost" (usp. Marasović, 2001., 327). S druge pak strane, prema istraživanju "Aufbruch", rezultati za Hrvatsku ohrabruju, odnosno hrvatsko "kršćanstvo nije rastočeno, praksa je značajna i življenje kršćanskih vrijednosti je također vrlo prisutno" (Aračić, Črpić, Nikodem, 2003., 229). Ovdje treba istaknuti da se ne mogu uspoređivati dobiveni rezultati različitih istraživačkih populacija, a navedeno je samo, ilustracije radi, da se vide različite ljestvice vrednota i mjesto koje na njima zauzima vjera.

Više od polovice ispitanika (58,3%) na drugom mjestu odgovorilo je da bi željelo "imati sretnu obitelj", dok je na treće mjesto ljestvice vrednota više od trećine ispitanika (33,9%) stavilo vrednotu "biti u miru s vlastitom savješću". Druga vrednota, obitelj, zapravo je objektivni izvor moralne spoznaje, jer pripadnici svoje moralne vrednote postižu u obitelji u kojima su rođeni i odgojeni. Savjest je, uz slobodu i spoznaju, osnovni subjektivni izvor dobra, zadnja subjektivna norma čovjekova moralno-etičkoga djelovanja koja je povezana s istinom koja oslobađa, a kako su ispitanici katolici, Bog je konačna norma svake savjesti.

Oni koji su odgovorili da su svoje vrijeme spremni darovati drugima nalaze se na šestom mjestu (19,6%), a odmah do njih oni koji su se spremni "posvetiti drugima". Ti rezultati pokazuju odnos ispitanika prema drugima, odnosno pokazuju relativno nizak stupanj spremnosti za solidarnost s drugim ljudima, što je u određenom smislu u diskrepanciji s temeljnom religioznom vrednotom.

Vrednote koje bi upućivale na izravnu zauzetost u društvu ili vlastiti politički angažman "boriti se za pravednu stvar" nalaze se tek na devetom mjestu (11,4%). Evidentno je riječ o segmentu vjerničke populacije koja nije osobito spremna na politički društveni angažman i sudjelovanje u javnom društvenom životu. Ispitanici doduše pokazuju da žele dobro općenito, ali bez žrtve u osobnom društvenom zalaganju. Imajući na umu da je "vrijeme velikih priča" modernoga razdoblja prošlo, ovakvi odgovori ujedno su i pokazatelji individualnosti religioznosti kod pripadnika suvremenih laičkih crkvenih gibanja i pokreta u Hrvatskoj.

Rezultati pokazuju da je riječ o individualističkom shvaćanju vjere, koje posebice ne ističe, ne akceptira društveni angažman niti društvenu, političku zauzetost pripadnika laičkih crkvenih pokreta. Tri vrednote koje ispitanici vrlo malo cijene i koje zauzimaju uvjerljivo zadnja mjesta jesu uživati u živo-

➔ TABLICA 1
Vrednote koje
ispitanici najviše
osobno cijene

tu, imati uspjeha u struci i dobro zaraditi. Imajući na umu individualizaciju religijskoga ponašanja i religijskih stavova u modernizaciji i sekularizaciji hrvatskoga tranzicijskog društva, pri čemu vlastiti izbor ima presudnu ulogu, pomalo zbunjuje što pripadnici laičkih crkvenih pokreta gotovo posve zane-
maruju, malo cijene uspjeh u struci i dobru zaradu. A te su vred-
note usko povezane s modernizacijskim procesima u društvu.

Vrednote	%
1. Vjera u Boga	80,6
2. Imati sretnu obitelj	58,3
3. Biti u miru s vlastitom savješću	33,9
4. Osjetiti veselje ljubavi	27,2
5. Izgraditi slobodnu i odgovornu osobnost	20,1
6. Darovati svoje vrijeme drugima	19,6
7. Posvetiti se drugima	17,7
8. Dobro zdravlje	11,7
9. Boriti se za pravednu stvar	11,4
10. Izgraditi vlastitu zrelu individuu	4,8
11. Uživati u životu	3,0
12. Imati uspjeh u struci	2,0
13. Dobro zaraditi	0,2

U ovom radu zanimalo nas je postoji li razlika između stavova ispitanika koji su na prvom mjestu naveli vrednotu "vjera u Boga" i ispitanika koji nisu na prvom mjestu naveli tu osnovnu vrednotu glede njihova mišljenja o tome ima li Katolička crkva pravo govoriti o suvremenim političkim, društvenim i religijskim problemima, odnosno u kojoj mjeri, prema njihovim mišljenjima, sama Katolička crkva primjereno odgovara na neke suvremene društvene i religijske izazove.

Odnos temeljne vrednote ispitanika i njihova stava o tome ima li Katolička crkva pravo govoriti o suvremenim društvenim i religijskim pitanjima

Iz priložene Tablice 2 vidi se da svi ispitanici – i oni koji na prvo mjesto sustava vrednota stavljaju "vjeru u Boga" i oni koji na prvo mjesto ne stavljaju tu vrednotu – u vrlo visokom stupnju drže da Katolička crkva ima pravo govoriti o suvremenim problemima razoružanja i mira, nezaposlenosti, rasnoj i etničkoj diskriminaciji, eutanaziji, ekologiji, razvoju i aktualnoj politici (Vlade, Sabora, Predsjednika). Prema mišljenju ispitanika, Katolička crkva osobito pak ima pravo govoriti o rasnoj i etničkoj diskriminaciji (čak 99,07% onih koji "vjeru u Boga" ne navode na prvom mjestu ljestvice vrednotâ kao i 94,52% onih koji "vjeru u Boga" navode na prvom mjestu svoga sustava vrednotâ). Isto tako, prema mišljenjima ispitanika,

Katolička crkva ima pravo govoriti o eutanaziji, ekologiji i razvoju, razoružanju i miru te nezaposlenosti.

Kada je riječ o tome ima li Katolička crkva pravo govoriti o aktualnoj politici (Vlade, Sabora, Predsjednika), uočava se znatnija razlika među ispitanicima; onih koji "vjeru u Boga" ne navode na prvom mjestu ljestvice vrednotâ (70,64%) i ispitanika koji "vjeru u Boga" navode na prvom mjestu (60,81%). Evidentan je i porast ispitanika koji o tom pitanju dvoje, kao i znatan porast obiju kategorija ispitanika koji izričito drže kako Katolička crkva nema pravo govoriti o konkretnoj aktualnoj politici. Tako čak jedna četvrtina onih kojima je "vjera u Boga" na prvom mjestu sustava vrednotâ (25,65%) dvoji o tome ima li Katolička crkva pravo govoriti o aktualnoj politici, a gotovo ih jedna desetina (9,26%) izričito smatra da Katolička crkva o toj problematici nema pravo govoriti. Oni pak koji "vjeru u Boga" ne navode na prvome mjestu svoje ljestvice vrednotâ o tome dvoje u 18,35% slučajeva, dok ih 10,09% izričito kaže da Katolička crkva o toj problematici nema pravo govoriti.

Rezultati u Tablici 2 očigledno pokazuju da ispitanici – i oni kojima je "vjera u Boga" na prvom mjestu sustava vrednotâ i oni koji "vjeru u Boga" ne navode na prvome mjestu – u vrlo visokom stupnju drže da Katolička crkva ima pravo govoriti o suvremenim problemima društva. Poglavitito pak o onim problemima koji su još na načelnoj i apstraktnijoj razini: rasnoj i etničkoj diskriminaciji, eutanaziji, ekologiji i razvoju, razoružanju i miru, dakle o onim apstraktnijim, načelnim i općenitim pitanjima. Kada je, pak, riječ o konkretnim i aktualnijim pitanjima, nezaposlenosti i aktualnoj politici, raste i postotak ispitanika koji dvoji o tome ima li Katolička crkva pravo govoriti o njima. Odnosno, raste i broj onih koji eksplicitno kažu da Katolička crkva o tome nema pravo govoriti. Anketirani ispitanici, dakle, drže da Katolička crkva ima više pravo govoriti o načelnim, generalnim problemima suvremenoga društva, a manje o konkretnim društvenim problemima.

Zanimljivo je također da veći postotak onih koji "vjeru u Boga" ne navode na prvome mjestu sustava vrednotâ smatraju da Katolička crkva ima pravo govoriti o navedenim suvremenim problemima društva nego onih koji "vjeru u Boga" navode na prvome mjestu svoga sustava vrednotâ. Opravdano je, dakle, zaključiti da oni koji vrednotu "vjera u Boga" ne stavljaju na prvo mjesto vlastita sustava vrednotâ u nešto većoj mjeri drže da Crkva ima pravo govoriti o suvremenim društvenim i političkim problemima i misle da se Katolička crkva treba više angažirati u društvu nego što misle oni ispitanici kojima je "vjera u Boga" vrednota na prvome mjestu sustava vrednotâ.

➔ TABLICA 2

Odnos vrednote "vjera u Boga", koju ispitanici najviše cijene, prema njihovu mišljenju o tome ima li Katolička crkva pravo govoriti: o razoružanju i miru, nezaposlenosti, rasnoj i etničkoj diskriminaciji, eutanaziji, ekologiji i razvoju, aktualnoj politici (Vlade, Sabora i Predsjednika) (%)

	ne	i da i ne	da	ne znam
Razoružanju i miru				
Ne navode vjeru u Boga	0,00	7,27	90,91	1,82
Navode vjeru u Boga	1,17	4,46	93,66	0,70
Nezaposlenosti				
Ne navode vjeru u Boga	1,83	6,42	91,75	0,00
Navode vjeru u Boga	1,91	7,86	88,81	1,43
Rasnoj i etničkoj diskriminaciji				
Ne navode vjeru u Boga	0,00	0,93	99,07	0,00
Navode vjeru u Boga	0,48	4,05	94,52	0,95
Eutanaziji				
Ne navode vjeru u Boga	0,00	0,93	98,13	0,93
Navode vjeru u Boga	1,19	3,10	93,32	2,39
Ekologiji i razvoju				
Ne navode vjeru u Boga	0,93	6,48	92,59	0,00
Navode vjeru u Boga	1,43	5,95	89,76	2,86
Aktualnoj politici (Vlade, Sabora, Predsjednika)				
Ne navode vjeru u Boga	10,09	18,35	70,64	0,92
Navode vjeru u Boga	9,26	25,65	60,81	4,28

Odnos temeljne vrednote ispitanika i njihova mišljenja o primjerenosti odgovora Katoličke crkve na neke suvremene društvene i religijske probleme

Pošto je prikazana distribucija vrednota koje ispitanici osobno najviše cijene u svom životu, odnos osnovne vrednote na njihovo mišljenje o tome ima li pravo Katolička crkva govoriti o nekim suvremenim aktualnim društvenim i religijskim problemima, treba reći nešto o odnosu temeljne vrednote ispitanika i njihovim mišljenjima o tome odgovara li Katolička crkva primjerenost na neke suvremene izazove i probleme. Njihovi odgovori mjereni su peterostrukom skalom: izrazito neprimjerenost, uglavnom neprimjerenost, primjerenost-neprimjerenost, uglavnom primjerenost i izrazito primjerenost.

Anketirani ispitanici, odnosno pripadnici laičkih crkvenih pokreta u Hrvatskoj, najkritičniji su prema Katoličkoj crkvi glede diskriminacije Roma u društvu. Najveći postotak i jedne i druge kategorije ispitanika (43,75% onih kojima "vjera u Boga" nije na prvom mjestu i 38,79% onih kojima je "vjera u Boga" na prvom mjestu) smatra da kad je riječ o diskriminaciji Roma, odgovor Katoličke crkve izrazito je i/ili uglavnom neprimjeren.

Velika većina anketiranih ispitanika drži da Katolička crkva izrazito i uglavnom primjerenost odgovara na pitanje o eutanaziji (77,55% ispitanika koji ne navode "vjeru u Boga" na prvom mjestu sustava vrednota i 75,89% koji navode "vjeru u Boga" na prvom mjestu). Glede "grijeha struktura" relativna većina smatra ih da Katolička crkva izrazito i uglavnom pri-

mjereno odgovara (59,38% onih koji ne navode osnovnu vrednotu i 58,41% onih koji je navode na prvom mjestu sustava vrednotâ) na te probleme. Što se tiče moralnih i duhovnih problema pojedinca, polovica obiju kategorija ispitanika smatra da Katolička crkva izrazito i uglavnom primjereno odgovara (50,95% onih koji ne navode osnovnu vrednotu i 50,73% onih koji navode "vjeru u Boga" na prvom mjestu sustava vrednotâ).

Znatno manji broj ispitanika koji ne navode "vjeru u Boga" na prvom mjestu drži da je odgovor Katoličke crkve izrazito i uglavnom primjeren u pitanjima obiteljskih problema (40,95%) nego što je to u onih ispitanika koji "vjeru u Boga" navode na prvom mjestu sustava vrednotâ (51,47%). Tek nešto više od trećine obiju kategorija ispitanika smatra kako Katolička crkva izrazito i uglavnom primjereno odgovara na diskriminaciju Roma (33,33% onih koji ne navode osnovnu vrednotu na prvom mjestu i 30,87% onih koji je navode na prvom mjestu sustava vrednotâ). Što se pak tiče odgovora Katoličke crkve na socijalne probleme, 30,43% onih koji ne navode osnovnu vrednotu na prvom mjestu i znatno više, 43,81%, onih koji tu vrednotu navode na prvom mjestu drži da je taj odgovor izrazito ili uglavnom primjeren.

● **TABLICA 3**
Odnos temeljne vrednote "vjera u Boga" ispitanika prema njihovom mišljenju o primjerenosti odgovora Katoličke crkve na neka moralna i društvena pitanja (%)

	Izrazito neprimjereno	Uglavnom neprimjereno	Primjereno i neprimjereno	Uglavnom primjereno	Izrazito primjereno
Moralne i duhovne potrebe pojedinca					
Ne navode vjeru u Boga	3,77	14,15	31,13	26,42	24,53
Navode vjeru u Boga	1,96	10,05	37,25	23,77	26,96
Probleme obitelji					
Ne navode vjeru u Boga	3,81	22,86	32,38	20,95	20,00
Navode vjeru u Boga	2,21	15,20	31,13	28,43	23,04
Socijalne probleme					
Ne navode vjeru u Boga	2,86	29,52	36,19	22,86	8,57
Navode vjeru u Boga	5,20	16,58	34,41	27,97	15,84
Diskriminacija Roma					
Ne navode vjeru u Boga	10,42	33,33	22,92	18,75	14,58
Navode vjeru u Boga	11,35	27,44	30,34	16,09	14,78
Eutanazija					
Ne navode vjeru u Boga	1,02	12,24	9,18	23,47	54,08
Navode vjeru u Boga	4,31	5,08	14,72	17,01	58,88
Grijeih struktura					
Ne navode vjeru u Boga	6,25	12,50	21,88	17,71	41,67
Navode vjeru u Boga	8,67	9,95	22,96	23,72	34,69

Očigledno je da prema mišljenju ispitanika Katolička crkva primjerenije odgovara na načelna i općenita pitanja (eutanazija, grijeh struktura, moralni i duhovni problemi pojedinca) negoli na konkretna socijalna i politička pitanja, obiteljske probleme i diskriminaciju Roma.

Oko trećine obiju kategorija ispitanika nema jasnog stava (neodlučni su i odgovaraju primjereno i neprimjereno) o tome odgovara li Katolička crkva primjereno na moralne i duhovne probleme pojedinca, obitelji, socijalne probleme i diskriminaciju Roma. Postotak dvojbenih odgovora opada kada je riječ o grijehu struktura i eutanaziji. Postoji, dakle, visoko suglasje u odgovorima ispitanika obiju kategorija oko pitanja odgovara li Katolička crkva primjereno na suvremene društvene i moralne probleme s obzirom na diskriminaciju Roma, grijeh struktura i eutanaziju (u odgovorima i jedne i druge kategorije ispitanika o pitanju eutanazije postoji čak statistički značajna razlika $\chi^2=12,401$, $df=4$, $p<0,01$). Međutim manje se nesuglasje uočava oko socijalnih problema (u mišljenju dviju kategorija ispitanika postoji statistički značajna razlika $\chi^2=12,173$, $df=4$, $p<0,01$), oko problema obitelji kao i moralnih i duhovnih problema pojedinca.

Ispitanici koji "vjeru u Boga" stavljaju na prvo mjesto ljestvice vrednota u većoj mjeri negoli ispitanici koji ne navode tu vrednotu na prvome mjestu drže da Katolička crkva primjerenije odgovara na obiteljske i socijalne probleme. S druge pak strane, anketirani ispitanici koji ne navode "vjeru u Boga" na prvom mjestu ljestvice vrednota, za razliku od ispitanika koji tu vrednotu ističu na prvom mjestu, drže kako Katolička crkva primjerenije odgovara na diskriminaciju Roma, eutanaziju i "grijeh struktura". Obje kategorije ispitanika u jednakom postotku drže kako Katolička crkva primjereno odgovara na moralne i duhovne potrebe pojedinca. Ispitanici koji ne navode "vjeru u Boga" na prvom mjestu ljestvice vrednota, za razliku od ispitanika koji tu vrednotu stavljaju na prvo mjesto, kritičniji su prema Katoličkoj crkvi oko pitanja u kojoj mjeri primjereno odgovara na moralne i duhovne probleme pojedinca, probleme obiteljskoga i društvenoga života, diskriminaciju Roma i eutanaziju. Obje kategorije ispitanika podjednako su kritične oko pitanja u kojoj mjeri Katolička crkva primjereno odgovara na "grijeh struktura".

ZAKLJUČNO PROMIŠLJANJE

U ovom je radu posebna pozornost usredotočena na vrstu i red vrednota koje anketirani ispitanici, tj. pripadnici laičkih crkvenih pokreta u Hrvatskoj, najviše osobno cijene u perspektivi dinamike društvenih i kulturnih vrednota koje svoj temelj imaju u osnovnoj vrednoti "vjere u Boga". Kako smo istaknuli, društvene promjene utječu na sustav vrednota koje potom utječu na ljudsko ponašanje u modernizacijskim i sekularizacijskim procesima, u kojima se posebice ističe važnost i potreba osobnog iskustva svetoga i osobni (individualni) religiozni doživljaj.

U strukturiranju ljestvice vrednotâ pripadnika laičkih eklezijalnih pokreta jasno se pokazuje da "vjera u Boga" zauzima prvo mjesto. Na drugom je mjestu "obitelj" kao neposredno zajedničarsko ozračje ispitanika koja je najviše utjecala na formiranje njihove ljestvice vrednotâ. Na trećem mjestu nalazi se vrednota "čiste savjesti", što se zapravo odnosi na individualno svojstvo samoga ispitanika. Slijede potom druge vrednote koje pokazuju odnos prema drugim ljudima, vrednote koje pokazuju odnos ispitanika prema profesiji i vrijednost zarade u životu ispitanika.

Tri temeljne vrednote tiču se "vjere u Boga" kao realne posljedice fenomena proživljenog osobnog religioznog doživljaja s kojim su povezane čistoća savjesti, otkrivanje dobra u svakom čovjeku kojemu je transcendentno utemeljenje "Dobro", a s druge pak strane evidentno je odricanje od svega onoga što stvara nered (griješ) u samom čovjeku, naime odricanje od svega onoga što stvara nered u njegovoj individualnoj savjesti. Time pojedinačno i zajedničko djelovanje ispitanika u društvenoj i kulturnoj dinamici današnjega hrvatskog društva određuju imanentno "čista savjest" ispitanika, koja zadnje uporište ima u "transcendentnom", tj. u religiji, odnosno za pripadnika laičkih crkvenih pokreta u vjeri u Boga.

Prvo ozračje u kojem se kontekstualiziraju navedene vrednote ispitanika zapravo je primarna društvena grupa, obitelj. Obitelj, kao primarna društvena grupa u kojoj vladaju međusobna bliskost i intimnost među članovima, svakako je osnovna zajednica u životu svakoga čovjeka i društva uopće. Obitelj je imala jak utjecaj u tradicionalnim društvima, a u modernom, odnosno postmodernom, razdoblju nalazi se u krizi, gubi društvenu funkciju i pokazuju se velike transformacije, poteškoće i ambivalentnosti u samoj njezinoj strukturi (Baloban, 2004.). Premda je obitelj u krizi, ona ostaje važnim čimbenikom ne samo opće socijalizacije pojedincima nego i formiranja ljestvice vrednota koje utječu na njihovo moralno i društveno ponašanje. Naime, "obitelj nije tek neka puka pravna, sociološka ili gospodarska jedinica, nego tvori zajedništvo ljubavi i uzajamnosti, koje je na jedincat način sposobno da poučava i prenosi kulturne, ćudoredne, društvene i vjerske vrednote, bitne za razvitak i dobrobit svojih članova i svega društva" (Valković, ur., 1991., 562).

Istraženo je potom utječe li, i u kojoj mjeri, temeljna vrednota ispitanika na njihovo mišljenje i stavove o tome ima li Katolička crkva pravo govoriti o nekim suvremenim religijskim i društvenim pitanjima i u kojoj mjeri ona primjereno odgovara na određena suvremena pitanja i probleme.

Prema dobivenim rezultatima, pripadnici crkvenih laičkih pokreta najviše cijene vjeru u Boga, imati sretnu obitelj i biti u miru s vlastitom savješću. U vrlo visokom stupnju anke-

tirani ispitanici – kako oni koji navode "vjeru u Boga" na prvom mjestu svoje ljestvice vrednotâ tako i oni koji ne navode "vjeru u Boga" na prvom mjestu – u visokom stupnju suglasni su u tome da Katolička crkva ima pravo govoriti o razoružanju i miru, nezaposlenosti, rasnoj i etničkoj diskriminaciji, eutanaziji, ekologiji i razvoju, kao i aktualnoj politici (Vlade, Sabora i Predsjednika).

Oni ispitanici koji ne navode "vjeru u Boga" na prvom mjestu vlastite ljestvice vrednota u većoj mjeri negoli ispitanici koji "vjeru u Boga" navode na prvom mjestu drže kako Katolička crkva ima pravo govoriti o navedenim društvenim i religijskim problemima. Ispitanici, pak, koji ne navode "vjeru u Boga" na prvome mjestu kritičniji su negoli ispitanici koji na prvom mjestu svoje ljestvice vrednotâ navode "vjeru u Boga" oko pitanja u kojoj mjeri Katolička crkva primjereno odgovara na probleme individualnog, obiteljskog i društvenog života, diskriminaciju Roma, eutanaziju i "grijeih struktura". S druge pak strane, u većoj mjeri drže da Katolička crkva primjerenije odgovara na navedena pitanja i probleme od ispitanika koji navode "vjeru u Boga" na prvom mjestu svoje ljestvice vrednotâ. Odnosno, oni ispitanici koji "vjeru u Boga" navode na prvom mjestu svoga sustava vrednotâ u nešto manjem broju od ispitanika koji "vjeru u Boga" ne navode na prvom mjestu svoje ljestvice vrednotâ drže da Katolička crkva ima pravo govoriti o navedenim društvenim i religijskim problemima, manje su i kritični prema njezinim postupcima.

Na razini ove analize potvrdila se pretpostavka da je temeljna vrednota pripadnika laičkih crkvenih pokreta religijska, duhovna vrednota "višega reda". Ta je vrednota "vjera u Boga" i očekivana, jer je riječ o katoličkoj populaciji, tj. o vjernicima, laicima pripadnicima sedam suvremenih eklezijalnih pokreta. Osnovna, transcendentna, religiozna vrednota određuje odnos ispitanika prema društvu, kulturi i religijskim institucijama. U ovom se radu posebno testiralo postojanje razlike između dviju kategorija ispitanika (onih koji su na prvo mjesto vlastita sustava vrednotâ stavili "vjeru u Boga" i onih koji je nisu stavili na prvo mjesto) oko pitanja ima li Katolička crkva pravo govoriti o razoružanju, miru, nezaposlenosti, rasnoj i etničkoj diskriminaciji, eutanaziji, ekologiji i razvoju i aktualnoj politici (Vlade, Sabora, Predsjednika). S druge pak strane, provjereno je u kojoj mjeri, prema mišljenju anketiranih pripadnika laičkih crkvenih pokreta, Katolička crkva primjerenije odgovara na moralne i duhovne potrebe pojedinca, probleme obitelji, socijalne probleme, diskriminaciju Roma, eutanaziju i grijeh struktura. Prema dobivenim rezultatima, očito je da između ispitanika koji navode "vjeru u Boga" na prvom mjestu i ispitanika koji ne navode "vjeru u Boga" na prvom mjestu ljestvice vrednota bitno ne determi-

nira stavove i mišljenje ispitanika o navedenim društvenim i religijskim problemima i pitanjima, osim u njihovim stavovima s obzirom na eutanaziju i socijalne probleme. Naime, samo u razlici tih stavova postoji statistički značajna razlika. Evidentno je da je riječ o fenomenu religioznog uvjerenja kod pripadnika koje prati vrlo visoka razina osobnog, individualnog uvjerenja, ali ne i primjereno zalaganje u društvenoj i kulturnoj dinamici hrvatskoga društva u tranzicijskom razdoblju. Osjeća se stanovito nesuglasje između osobnih, individualnih religioznih vrednota (npr. "vjera u Boga") i društvenih vrednota (npr. društvena solidarnost, odnos prema radu). S obzirom na to da je riječ o pripadnicima laičkih crkvenih pokreta koji rehabilitiraju autentične religiozne dimenzije vjerničkoga života, ovakvi rezultati ne iznenađuju. Rast individualizma, kao osnovne postmoderne vrednote, ovdje se također može jasno uočiti.

LITERATURA

- Aračić, P., Črpić, G., Nikodem, K. (2003.), *Postkomunistički horizonti*, Teologija u Đakovu, Đakovo.
- Badrov, B. (1997.), *Sabrana djela, svezak II. Predavanje iz filozofije*, Franjevački samostan Livno-Gorica i Franjevačka teologija Sarajevo, Livno-Sarajevo.
- Baloban, J. (2000.), Europsko istraživanje vrednota – EVS 1999. Podatci za Republiku Hrvatsku. Djelomično izvješće, *Bogoslovska smotra*, LXX, 2: 173-184.
- Baloban, J. (2004.), Crkvenost i obitelj pred izazovima, *Glas Koncila*, Zagreb.
- Cifrić, I. (1998.), Tranzicija i transformacija. U: I. Cifrić, O. Čaldarović, R. Kalanj, K. Kufrin, *Društveni razvoj i ekološka svijest. Prilozi sociologiji tranzicije* (str. 47-78), Hrvatsko sociološko društvo i Zavod za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Zagreb.
- Đurić, M. (ur.) (1984.), *Sociologija M. Webera*, MH, Zagreb.
- Gatti, G. (1992.), *Etica delle professioni formative*, ELLE DI CI, Leumann, Torino.
- Haralambos, M., Holborn, M. (2002.), *Sociologija. Teme i perspektive*, Golden marketing, Zagreb.
- Häring, B. (1973.), *Kristov zakon. Opća kršćanska moralna teologija*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb.
- Marasović, Š. (2001.), Teološki pogled na vrednote u hrvatskom društvu, *Bogoslovska smotra*, LXXI, 2-3: 319-340.
- Marinović Jerolimov, D. (2000.), Religijske vrijednosti u Hrvatskoj, *Sociologija sela*, 38, 1-2 (147-148): 125-138.
- Matić, R. (2003.), *Društvena promocija bezakonja. Uvod u sociologiju bezakonja*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
- Ošlić, J. (2001.), Sustavi vrednotâ u današnjem vremenu, *Bogoslovska smotra*, LXXI, 2-3: 231-259.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 15 (2006),
BR. 6 (86),
STR. 1087-1103

MIHALJEVIĆ, V.:
TEMELJNE VREDNOTE...

Rogić, I. (2000.), *Tehnika i samostalnost. Okvir za sliku treće hrvatske modernizacije*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.

Parsons, T. (1991.), *Društva*, Biblioteka August Cesarec, Zagreb.

Valković, M. (ur.) (1991.), *Socijalni dokumenti Crkve. Sto godina katoličkog socijalnog nauka*, *Kršćanska sadašnjost*, Zagreb.

Vidović, M. (2001.), *Vrednote kršćanske novozavjetne poruke*, *Bogoslovska smotra*, LXXI, 2-3: 261-290.

Zrinščak, S. (2001.), *Društveni razvoj u vrijednosnoj zamci*, *Bogoslovska smotra*, LXXI, 2-3: 291-318.

Županov, J. (1995.), *Poslije potopa*, Nakladni zavod Globus, Zagreb.

Basic Values of Members of Lay Ecclesiastical Movements in Croatia

Vine MIHALJEVIĆ
Institute of Social Sciences Ivo Pilar, Zagreb

In this paper, special attention was given to the type and order of values most appreciated by members of new lay ecclesiastical (Catholic) movements in Croatia in their personal lives based on the survey "Globalisation and (post)modern ecclesiastical and religious movements" conducted in the Institute of Social Sciences Ivo Pilar in Zagreb. The basic religious and spiritual value expressed by the examinees is "belief in God". Then the research focuses on whether there was a difference in the attitudes and opinions among the examinees who ranked their "belief in God" first on the scale and those who did not rank their "belief in God" first, with regard to whether the Catholic church has the right to speak of disarmament and peace, unemployment, racial and ethnic discrimination, euthanasia, the environment and development, current policies (of the Government, Parliament and President). The difference between answers of both groups of examinees respectively regarding the extent to which the Catholic church adequately responds to the moral and spiritual problems of individuals, problems of family and social lives, discrimination of the Romanies, euthanasia and the "sins of the establishment" have also been analysed. According to the results obtained it is evident that between these two groups there is considerable agreement concerning their attitudes and opinions towards the religious institution, and a statistically significant difference has been observed in the opinions on whether the Catholic church responds to the issues of euthanasia and other contemporary social problems.

Key words: values, new lay ecclesiastical movements, religion

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 15 (2006),
BR. 6 (86),
STR. 1087-1103

MIHALJEVIĆ, V.:
TEMELJNE VREDNOTE...

Ethische Grundwerte unter Anhängern kirchlicher Laienbewegungen in Kroatien

Vine MIHALJEVIĆ
Ivo Pilar-Institut für Gesellschaftswissenschaften, Zagreb

Die vorliegende Arbeit konzentriert sich auf die Art und Rangordnung von Werten, die von den Anhängern neuer kirchlicher (katholischer) Laienbewegungen in Kroatien am meisten geschätzt werden. Die Arbeit gründet sich auf Aussagen, die im Rahmen der vom Ivo Pilar-Institut für Gesellschaftswissenschaften, Zagreb durchgeführten Umfrage "Globalisierung und (post-)moderne kirchliche und religiöse Bewegungen" gemacht wurden. Den religiös-geistigen Grundwert stellt für die Befragten der "Glaube an Gott" dar. Daraufhin untersuchte man, ob es Unterschiede gibt zwischen Umfrageteilnehmern, die diesen Grundwert an die erste Stelle setzten, und solchen, die das nicht taten, und zwar im Hinblick auf Fragen wie Arbeitslosigkeit, rassische und ethnische Diskriminierung, Sterbehilfe, Umweltschutz und Entwicklung, aktuelle Politik (von Regierung, Parlament und Staatspräsident) sowie hinsichtlich der Frage, ob es der katholischen Kirche gestattet sei, zu Abrüstung und Frieden Stellung zu nehmen. Des Weiteren untersuchte man mögliche Unterschiede hinsichtlich der Frage, mit welchem Erfolg die katholische Kirche den moralischen und geistigen Bedürfnissen des Menschen entgegenkomme und mit Problemen im Bereich des familiären und gesellschaftlichen Lebens umgehe, ferner ob sie sich auf angemessene Weise mit den Fragen der Diskriminierung von Roma, der Sterbehilfe und der "Sünde der Strukturen" auseinandersetze. Die gewonnenen Ergebnisse zeigen ganz klar, dass zwischen Umfrageteilnehmern, die den Grundwert des Gottesglaubens an die erste Stelle setzten, und solchen, die das nicht taten, eine hohe Übereinstimmung im Hinblick auf die religiöse Institution [der katholischen Kirche] besteht. Ein statistisch relevanter Unterschied besteht jedoch bei Meinungen über die Einstellung der Kirche zu Fragen der Sterbehilfe und aktuellen gesellschaftlichen Problemen.

Schlüsselwörter: Werte, neue kirchliche Laienbewegungen, Religion